

A magyar nyelv?l magyaroknak 10.

2010 december 07. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Kies hazánkban szokás id?nként kiosztani az utolsó polihisztor címet. Semmi értelme. Nem mintha nem lett volna nagy ember az éppen feldicsért utolsó, de micsoda gazdagság! nyakunkon a következ?! Kérem, vegyük tudomásul, hogy messze van még az utolsó magyar polihisztor.

A MAGYAR NYELV LASSÚ VÁLTOZÁSÁRÓL

I.

Nyelvünk rendkívül maradandó, szinte id?tlennek nevezhetjük. Ez els?re meglep? lehet, de oly egyszer? belátni – mint meggy?z?dhetünk err?l az alábbiakban –, hogy bárki felfedezhette volna el?ttem. Bár sok esztend?nyi írástörténeti kutatásaim is segíthettek engem e tény felismerésében. Természetesen nyelvünk id?tállósága nem pusztán érdekesség, hanem ebb?l sok további felfedezésre juthatunk. Mindenesetre ami alább olvasható, mélyen összefügg azzal, amit „A magyar ész” cím? tanulmányomban leírtam. (*Demokrata 2010. október 13.*)

Id?utazóként induljunk el a múltba. Ugorjunk át úgy 400-450 esztend?t, mert a változások ekkor már szembeötl?bbek lesznek.

Az 1500-as évek végén megállva menten össze is futunk a magyar **Balassi Bálinttal** és az angol Sekszpír Vilmostal (William Shakespeare). Csaknem egyszerre születtek: 1554-ben, illetve 1564-ben. Azt tapasztaljuk, hogy az eltelt b? 400 év alatt annyira megváltozott az angol nyelv, hogy a mai angol közönségnek már nem adhatók el? Sekszpír m?vei úgy, ahogyan megírta ?ket.

No, de mi a helyzet a Sekszpír korában beszélt magyar nyelvvel? Csak bele kell olvasnunk Balassi Bálint „Egy katonaének” cím? költeményébe (részlet):

„Vitézek, mi lehet ez széles föld felett
szebb dolog az végeknél?
Holott kikeletkor az sok szép madár szól,
kivel ember ugyan él;
Mez? jó illatot, az ég szép harmatot
ád, ki kedves mindennél.”

Megállapíthatjuk: az eltelt 400 év alatt a magyar nyelv nem változott, mialatt az akkori angol nagyobb részt érthetetlené vált mára. Ez annyit mindenképp bizonyít máris, hogy a magyar nagyon lassan változó nyelv.

Azonban mielőtt tovább lépnénk, szólni kell három dologról:

1) Minél régebbiek, annál nehezebben olvashatók a magyar szövegek. Azért, mert csak lépésről-lépésre b?vült az átvett, számunkra roppant sz?k latin ábécé (24 bet? a szükséges 43-47 helyett). Íme egy mondat az 1500-as évek végér?l: *Ejyel j?l lath, de delbe awagy nappal keweseth*. Hát ez bizony nem egyéb, mint: Éjjel jól lát, de délbe avagy este keveset. Csak az ábécé régies, de nem a vele leírt mondat.

2) Jobbára mindenki saját tájéjtése szerint írt egykoron. Márpedig a magyar igen szertelenül bánik a magánhangzókkal, mert teheti, lásd az í-z?, ö-z?, a-zó stb. nyelvjárásokat. De ez semmit sem jelent, mert nem mindegy-e, hogy sepr? vagy söpr?, csoda vagy csuda? A magánhangzók efféle eltéréseit kiegyenlítem. A szó ezzel nem változik meg, de akadálytalanabbul tanulmányozható a szöveg. Pl. a Köningsbergi töredékben (1300!) így áll: tudhotjuk, esmérjük (mint ma is sokféle hallhatjuk így), de én így szerepeltetem: tudhatjuk, ismerjük.

3) Tudnunk kell, hogy az „úri népek” sokszor igyekeztek szerkezetében „nyugatosítani” (latin, német) a magyart s egyben iszonyú mennyiség? idegen szót keverték bele. Néha meg oly régiesen zeng?vé alakították, amilyen soha sem volt (pl. Károli Gáspár). Ám eközben mindvégig ott parázsluk a háttérben a változatlan magyar nyelv, a nép nyelve. Pl. Veresmarti Mihály írta az 1500-as évek végén: „Karó hegyén tar varjut nékem ne mutassatok”, „Egér nem fér likába s tököt köt a farkára”.

Nyelvünk kitér?ir?l nem szólok. Minden kor magyar nyelv? írásemlékei közül itt most csak azokat vesszük számba, mégpedig id?ben egyre hátrébb lépdelve, amelyek nyelvezete legkevésbé különbözik mai nyelvezetünk?l. Szükségszer?, hogy e vizsgálati móddal nyelvünk f? áramlatát, mintegy "vörös fonalát" kapjuk meg, attól az id?t?l kezdve, amióta a szerencsének köszönhet?en maradtak fenn nyelvemlékeink. Ezt a "vörös fonalát" a magyar nyelv törzsnyelvének nevezhetjük. Minden további nyelvemlékünket pedig – a bármi kori nyelvjárásokat, avagy a jobban eltávolodott leány-nyelveket – akként kell értékelni, hogy e körül a törzsnyelv körül zsongnak-zsibognak, s az id?k múlásával ett?l már csak távolodni tudtak (és tudnak) tovább és tovább, olyannyira, hogy gyakran önálló útra tértek, vagy kihaltak, avagy visszaolvadtak a törzsnyelvbe (mint pl. ma a palóc), mert visszaút nincsen. (Emiatt a végzetes elszakadások száma sok évezred alatt hatalmasra n?tt.)

Most pedig lássuk, hogy a "vörös fonal" miként alakult máig, hiszen nyelvünk valódi múltját ennek és csakis ennek formálódása mutatja meg.

folytatjuk...

Varga Csaba

Ajánló